

DOI: [10.26565/2311-2379-2023-105-04](https://doi.org/10.26565/2311-2379-2023-105-04)

УДК 339.72

Н. О. ГРЕБЕНЮК *

доцент закладу вищої освіти кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4772>, e-mail: nogrebenyuk@karazi.ua**А. О. БАКЛАНОВА ***

студентка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5521-1820>, e-mail: nastyabaklanova22@gmail.com

* Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

ІНВЕСТИЦІЇ: КЛАСИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОНДОВОЇ БІРЖИ ЧИ КРИПТОВАЛЮТА

Стаття присвячена порівняльному аналізу переваг та недоліків різних інструментів інвестування, а саме інвестуванню в класичні цінні папери фондового ринку світу або у криптовалюту на різних платформах. Зазначимо, досліджень на обрану тематику в українській науковій спільноті дуже мало, а їх необхідність зростає кожен день, тому що практичні дії мусять ґрунтуватися на теоретичному підґрунті. Технологічний прогрес невпинно пришвидшується, наразі більшість грошей світу зосереджено на електронних рахунках та гаманцях. Метою статті є аналіз усіх ризиків і можливостей, пов'язаних з обраним напрямком інвестування. Розглянуто питання централізації капіталовкладень на фондових ринках та на криптовалютних біржах. Простежено історію створення централізованих фондових ринків та децентралізованих криптоплатформ. У статті проаналізовано динаміку зростання загальної суми акцій на Нью-Йоркській фондовій біржі і динаміку зростання та падіння ціни за один біткоїн протягом останніх років. Також у статті проаналізовано зміни на українській фондовій біржі за останні три роки, і на її прикладі продемонстровано, як ситуація у країні та світі впливає на інвестування і стан основних акціонерних товариств України. Розглянуто дії, які призвели до стабілізації роботи фондової біржі після повномасштабного вторгнення росії та COVID-19. У дослідженні порівняно дві основні валютні біржі: Нью-Йоркська фондова біржа США та криптовалютна біржа Binance. Також зазначено, як саме найбільші у світі фондові і криптовалютні ринки відреагували на воєнний стан в Україні та шляхи допомоги боротьби проти країни-агресора. Проаналізовано найбільші шахрайські кібер крадіжки на криптовалютних біржах світу і зазначено суми втрачених коштів у мільйонах доларів США та у тих самих криптомонетах, що були вкрадені. На відміну, від криптовалютних бірж, у статті описано, що фондові біржі не були обкрадені на суми грошей, що сягали б мільйонів доларів США. Проведено SWOT аналіз переваг, недоліків, загроз та можливостей інвестування в інструменти класичних фондових бірж та криптоплатформи. Порівнюючи усі вищезазначені аспекти, зроблено висновки щодо надійності відповідної біржі та інвестування грошових одиниць суб'єктів у відповідному напрямку.

Ключові слова: **акції, криптовалюта, фондова біржа, фінансове інвестування.**

JEL Classification: G11, G18, E20.

Постановка проблеми. Обґрунтований вибір напрямку ефективних капіталовкладень є важливим, як для окремого суб'єкта підприємництва чи домогосподарства, так і для національної економіки в цілому. Розглядаючи вигоди та ризики індивідуального інвестора на ринку акцій чи криптовалют, треба визначити фактори, що впливають на вибір інструментів інвестування, а також провести порівняльний аналіз перспективних можливостей та загроз, що можуть суттєво змінити прогнозні показники ефективності різних інвестицій.

Основним мотивом вибору інвестування в акції чи криптомонети є час, за який суб'єкт очікує отримати прийнятну норму прибутку. Отже важливим аспектом обґрунтування інвестиційних рішень є довгострокова історія стійкого функціонування ринку, на якому планується проводити торги. Вибір постає між інструментами стабільних перевірених часом фондових ринків і новітньою технологічною криптовалютною біржею.

Аналіз останніх досліджень. Питанням дослідження ефективності та ризикованості інвестування у класичні фондові інструменти присвячені роботи багатьох вітчизняних та закордонних науковців: від класиків Г. Марковіц, У. Шарп, Дж. Міллер до українських сучасників

Ж. А. Кононенко, Рудой В. М. (Markowitz, 1952; Sharpe, 1970; Міллер, 2020; Кононенко, 2021; Рудой, 2020).

Сучасні тренди, перспективи та загрози інвестування у новітні інструменти (криптовалюти) за допомогою FinTech стають предметом постійних дискусій як практиків чи фінансових спекулянтів так й науковців: О. Борняков, В. Корнєєв, О. Чеберяко. (Борняков, Корнєєв, Чеберяко, 2018)

Однак, на думку авторів питання порівняльного аналізу особливостей та доцільностей інвестування у цінні папери та криптовалюти на сучасному етапі радикальної невизначеності світових ринків залишилося поза їх увагою, тож є актуальним саме зараз обґрунтувати можливості або недоречність формування комбінованих портфелів класичних інструментів та криптовалюти.

Мета та завдання дослідження полягають у виявленні специфічних рис класичних інструментів інвестування та криптовалют та обґрунтування вибору оптимальних інвестиційних платформ (фондові чи крипто біржи) з точки зору ризикованості та ефективності операцій.

Основні результати. Гроші, грошова система і грошовий ринок є невід'ємною частиною економіки будь-якої держави. Впродовж століть суспільство перетнуло межу між товарними, металевими, паперовими, електронними та віртуальними грошима. Паралельно змінювалися й можливості розпорядитися грошима: інвестувати в золото, землю, нерухомість, цінні папери, деривативи та нарешті криптовалюти. Зосередимо нашу увагу саме на дослідженні перспективності фінансового інвестування в умовах злому ринків капіталу та переходу світової фінансової системи до стану «ідеального шторму».

Розглянемо першу складову нашого дослідження представлену класичним фондовим інструментом - акція приватного товариства, що обертається на фондовому ринку. На відміну від криптовалюти, акції виникли ще у 17 столітті і за цей період набрали великого попиту, підкріплюючи свою популярність вагомими фактами прибутку та росту в економічному плані. Доходи акціонерних товариств ростуть, і за прогнозами продовжать зростати, бо на них прямо впливає збільшення населення планети, що викликає зростання споживчих потреб. Для задоволення цього попиту, зростає і пропозиція, як результат, зростає бізнес, який потенційні акціонери охоче будуть купувати на фондових біржах.

Варто підкреслити, що акції залишаються мейнстрімом світового фінансового інвестування впродовж 4 століть, починаючи з появи першої Амстердамської фондової біржі у Нідерландах в 1602 році.

Зараз портфельне інвестування в акції світових брендів є найбільш стабільним і безпечним вкладання коштів з прибутком протягом усього свого життя. Але сучасний молодий інвестор прагне швидких і легших грошей, тому акції здебільшого належать старшим і обізнанішим людям (консервативним інвесторам) або інституційним інвесторам, що повинні захищати інтереси своїх членів (наприклад: Фонду національного добробуту Норвегії).

Домінуюче положення, яке притаманно фондовим біржам протягом століть, пояснюється універсальністю механізму біржової торгівлі. Хоча законодавство в країнах з ринковою економікою зазнавало численних змін, основні принципи біржової торгівлі в основному залишалися сталими, але не застарілими, бо постійно адаптувалися до нових умов та вдосконалювалися. У жодній розвинутій країні фондова біржа не зникла як застарілий інститут. Навпаки, спостерігається розвиток біржової торгівлі за допомогою сучасних телекомунікаційних та комп'ютерних технологій. Навіть українські фондові біржи тримаються наплаву попри тяжке фінансове становище країни, що воює.

Варто підкреслити, що фондові ринки є зазвичай централізованими, що допомагає інвесторам забезпечити свої вклади. Централізований фондовий ринок - це ринок, на якому той чи інший цінний папір має єдине місце котирування. (Панченко, 2016)

Введення централізації на ринку є найбільш ефективним заходом проти монополізму. Централізоване регулювання забезпечує однакові права для всіх учасників у торгівлі цінними паперами - емітентів, інвесторів (інституціональних та приватних), професійних учасників ринку - торговців, банків, інвестиційних фондів та компаній. Централізація запобігає встановленню монопольних цін на цінні папери від емітента чи торговця, а для учасників ринку створює конкурентне середовище, що захищає їх від небалансованих дій у нестабільних умовах і зменшує ризики. Це також допомагає уникнути роздробленості ринку за географічними ознаками, дозволяючи визначити індекси цінних паперів по всій країні. Отже, централізована

модель фондового ринку є надійним засобом запобігання кризовим ситуаціям, забезпечення стабільності цінних паперів і обмеження виявів монополізму на ринку, зменшуючи ризики для учасників.

Фундаментальним прикладом ефективного організатора кругообігу фондових фінансових інструментів є Нью-Йоркська фондова біржа, що була створена 17 травня 1792 року й залишається найбільшим фондовим ринком у світі. Станом на лютий 2022 рік Нью-Йоркська фондова біржа, яка розташована на Уолл-стріт у Нью-Йорку, є домом для понад 4,100 компаній і щодня торгує акціями на суму понад 27,69 трильонів доларів. Години торгів Нью-Йоркської фондової біржі: понеділок–п'ятниця, 9:30–4:00 (GMT–05:00). На відміну від багатьох інших компаній, Нью-Йоркська фондова біржа не припиняє торгівлю протягом дня, щоб поїсти. Нью-Йоркська фондова біржа відкрита для трейдерів цілих шість годин тридцять хвилин щодня. Також біржа має вихідні у деякі американські свята. (Онъеме, 2023)

Проте зазначимо, що для потрапляння акцій до лістинга NYSE Нью-Йоркської біржі цінні папери повинні відповідати жорстким вимогам:

- дохід емітента (до виплати податків) за останній рік - не менше 2,7 млн доларів,
- прибуток емітента акцій за 2 попередні роки - понад 3 млн доларів,
- чиста вартість матеріальних активів емітента – 18 млн доларів,
- кількість акцій у вільному обігу та публічному володінні – на 1,1 млн доларів,
- курсова вартість акцій на момент торгів - 19 млн доларів,
- мінімальна кількість акціонерів, які володіють 100 акціями та більше, – не менше

2 тис.,

- середньомісячний обсяг торгівлі на біржі акціями даного емітента має становити не менше ніж 100 тис. доларів протягом останніх 6 місяців. (NYSE, 2023)

Тобто не всі потенційні емітенти можуть вийти на такий ринок, а з іншого боку - не всі потенційні інвесторів можуть зацікавити такі стійкі, але зазвичай стримано доходні інструменти.

Проте у сучасному інноваційному всесвіті дедалі частіше в обороті можна побачити цифрові, електронні гроші. З метою децентралізації деяких валютних операцій у 90-х роках минулого століття грошова система вийшла на новий рівень, створивши перші у світі криптовалюти. На той час це були недопрацьовані і нечіткі концепції віртуальних валют, функціонування яких ґрунтувалося на криптографії – науці про інструменти та методи шифрування інформації.

Ідеологи криптовалют спочатку бажали забезпечити повну незалежність нової валюти від держави, гарантуючи учасникам транзакцій бажану анонімність та стійкість до втручань. Хоча ця ідея розвивалася повільно, пройшло вже більше десяти років з моменту, коли було створено першу повноцінну криптовалюту - Bitcoin. Це сталося у 2008 році, коли японський розробник Сатоші Накамото (існує версія, що це не одна людина, а група вчених під псевдонімом) представив свій власний концепт криптовалютної системи, очолюваної біткоїном. (Nakamoto, 2008).

Перехід на віртуальні валюти є найстрімкішим з етапів створення грошей у світі. Невід'ємною ознакою криптовалюти залишається факт, що її можна отримати двома шляхами: майнити самостійно вдома або купити і тримати в оберті ті монети, що вже були створені іншими, чекаючи зросту чи спаду. При такому розкладі криптовалюта нагадує золото, проте носить віртуальний характер. Криптовалюта, як і дорогоцінний метал, зростає в ціні, адже має скінченну кількість, а втрачає через чутки та паніку на біржі.

У 2000-2010-х роках криптовалюта не мала попиту серед платоспроможного населення. Проте її популярність набувала шалених темпів. Це можна простежити на прикладі біткоїну, адже у березні 2010 року він коштував 0,003 долара, у березні 2011 року – 1 долар, а вже у травні 2013 року – 130 доларів за один біткоїн. А історичного максимуму ціна біткоїна досягла 10 листопада 2021 року 68 770 доларів. Станом на початок листопада 2023 року ціна за 1 біткоїн складає 34 607 доларів. Така висока волатильність ціни перш за все може буди пояснена спекулятивними очікуваннями стрімко зростаючої кількості прихильників криптовалют та крахами приватних криптоплатформ. (11 листопада 2022 року чотверта за розміром криптобіржа FTX (2019–2022) подала заявку про банкрутство в США, чим спровокувала падіння курсу в 2 рази).

Ще однією стійкою монетою є ефіріум (Ethereum) – це відкрита програмна криптовалюта за допомогою технології блокчейн розробники можуть створювати та розгортати додатки, які працюють децентралізовано. Головна перевага ефіріума над біткоіном полягає у його можливості підтримки різних типів децентралізованих додатків. Ефіріум займає другу позицію після біткоіна за масштабом ринкової капіталізації. Наприклад 9 листопада 2021 року вартість ethereum сягнула 4 837 доларів. Від початку 2021 року він виріс на 550 %. (Поскробок, 2021)

З-поміж криптовалют виділяють не тільки децентралізовані монети, також існують стейблкоїни, обмінний курс яких намагаються стабілізувати, прив'язуючи котирування до звичайних валют або, наприклад, до біржових товарів (золото, нафта): USDT від компанії Tether, USDC від компанії Circle Internet Financial Ltd. чи DAI від компанії MakerDAO. Оскільки найпопулярнішими стейблкоїнами є централізовані криптовалюти, прив'язані до долара, то їх головна перевага полягає в тому, що вони поєднують у собі «свободу» використання криптовалют та надійність американського долара. Для таких стейблкоїнів їх вартість і долар визначають у співвідношенні 1:1. (Finance.ua, 2021)

Для того, щоб продати стейблкоїни, біржа, що їх емітує, повинна мати базу ресурсів - забезпечення, до яких прив'язуються монети. Тобто, коли резерв поповнюється, виникає можливість випуску певної кількості стейблкоїнів, а коли активи продаються – частина монет погашається. У цьому і полягає як головний недолік, так і основа стійкості стабільних криптовалют (стейблкоїнів) – інвестор повинен бути впевненим, що ця криптоплатформа повністю забезпечена резервом.

Розглянемо основні ризики, що пов'язані з інвестуванням у криптовалюту. Головним ризиком є відсутність страхування фінансових ризиків власників криптогаманців. Криптовалютні інвестори не мають можливості претендувати на відшкодування втрачених криптовалютних «активів» через те, що криптомонети є нематеріальними цифровими кодами, на які не розповсюджується захищене законодавством право власності. Тож, якщо їх викрали з криптогаманця, власник не зможе дізнатися ніяких даних про злодія через його анонімність та децентралізованість криптовалют, ні підтвердити своє право на криптомонети. (Гонак, 2021) Не менш важливим є коли криптовласник втрачає доступ до свого криптогаманця через втрату паролю, вона намагається ускладнити доступ до нього для інших, зміцнюючи захисні механізми, щоб захистити свої криптовалютні активи. Утрати «активів», розміщених на криптогаманцях, є значними: за даними криптовалютної компанії Chainalysis, п'ята частина Bitcoin втрачена власниками криптогаманців. Станом на 10 вересня 2021 р. втрати становлять майже 200 млрд дол. (BitInfoCharts, 2021)

Найбільшою проблемою може стати крах та зникнення ринку криптовалют. Криптовалюта має цінність саме тому, що є інвестори, які мають бажання придбати криптовалюту і володіють для цього достатнім обсягом вільного інвестиційного грошового ресурсу. Коли на ринку залишається тільки продавець криптомонети і будуть відсутні покупці, криптовалюта знеціниться. (Гонак, 2021) Так само обезцінення криптовалюти відбувається через велику появу «хом'яків» на ринках coine. «Хом'яками» є люди, що придбають криптомонети на піку їх ціни і продають, коли їх ціновий сегмент починає падати. Через вклади і виведення неосвічених у криптовалютному бізнесі людей цінність найстабільніших і найдорожчих монет падає.

Отже, крипторинку як окремий грошовий обіг здебільшого базується на психології людей та суспільній угоді щодо їх вартості. Від дій і емоцій власників, інвесторів і продавців залежить успіх криптовалют. Також продаж і придбання криптомонет залежить від суспільної думки або думки впливових людей. А це свідчить про психологічний підтекст цих фінансових операцій. Так після виступу генерального директора компаній SpaceX і Tesla Ілона Маска на розважальному телешоу «Суботнього вечора» вартість криптовалюти Dogecoin різко впала. До трансляції шоу Dogecoin котирувався на криптовалютній біржі Binance на рівні 0,65 долара, після виступу Маска його вартість упала на 28 % - до 0,47 долара. (Schnell, 2021)

Наразі найбільшою біржою криптовалют є криптоплатформа Binance, і ця платформа, на відміну від Нью-Йоркської фондової біржі, працює цілодобово і кожного дня, бо має повністю автоматизований електронний облік угод. На цій біржі відносини між продавцем і покупцем відбуваються на прямій основі, без посередників, не залежачи від робочого часу брокерів.

Фактографічним підтвердженням надійності, ефективності, ризикованості чи просто популярності фінансового інвестування в різні інструменти може бути дослідження обсягів

операцій з цінними паперами та криптовалютами на українських та світових фондових чи криптобіржах.

На рис. 1 можна спостерігати динаміку котування акції на Українській фондовій біржі за останні три роки. Графік доводить той факт, що в акціонерній справі немає стабільності, а доходи залежать від ситуації у країні. У роки COVID-19 спостерігається зріст доходів майже на 800 одиниць, а з початком повномасштабного вторгнення лінія графіку досягає критичного мінімуму. Варто зауважити, що у перші три місяці воєнного стану в Україні індекс українських акцій стояв на місці, заморожений від продажу і придбання. А з березня 2023 року почав стрімко зростати.

Рис. 1. Динаміка індексу українських акцій (індекс UX) за період 2020-2023 років
Fig. 1. Dynamics of the index of Ukrainian shares (UX index) for the period 2020-2023

Джерело: (Українська фондова біржа, 2023)

Але для українських інвесторів на відміну від світових трендів найбільш популярною є торгівля ОВДП, що можливо побачити досліджуючи обсяги торгів на Фондовій біржі ПФТС (рис. 2)

	Обсяг торгів	Валюта	Кількість контрактів
ВСЬОГО, EUR	59 089 854,92	EUR	54
Облігації внутрішніх державних позик України	59 089 854,92	EUR	54
ВСЬОГО, UAH	237 931 658 564,06	UAH	9908
Облігації внутрішніх державних позик України	228 641 912 300,28	UAH	9375
Корпоративні облігації	6 291 581 012,57	UAH	372
Облігації іноземної держави	2 842 973 670,00	UAH	89
Облігації зовнішніх державних позик України	124 686 564,25	UAH	54
Облігації внутрішніх місцевих позик	24 107 781,54	UAH	2
Акції	6 397 235,42	UAH	16
ВСЬОГО, USD	1 127 362 431,95	USD	764
Облігації внутрішніх державних позик України	1 127 362 431,95	USD	764

Рис. 2. Обсяги торгів на АТ Фондова біржа ПФТС з 01.11.2022 по 01.11.2023
Fig. 2. Trade volumes on PFTS Stock Exchange for the period 01.11.2022 – 01.11.2023

Джерело: (ПФТС, 2023)

Популярність ОВДП серед українців пояснюється тим, що це цінні папери, які держава має у власному керуванні і гарантує безпеку вкладникам. Цей вид цінних паперів емітується державою й розміщується Міністерством фінансів України через НБУ, тож має централізовану підтримку і більшу довіру з боку інвесторів. За часи повномасштабного вторгнення росії на територію України популярності набули військові облігації. До 31 грудня 2022 року уряд України залучив від розміщення ОВДП на аукціонах 152 390,6 млн грн, 1 929,0 млн дол. США та 977,3 млн євро. На погашення за внутрішніми борговими цінними паперами за аналогічний

період спрямовано 213 337,7 млн грн, 2 793,3 млн дол. США та 662,6 млн євро. Про це свідчать дані депозитарію НБУ. (НБУ, 2023)

У той же час на світових фінансових ринках інвестори віддають перевагу акціям. Як змінювалися світові тренди в сфері фінансового інвестування можливо простежити шляхом вивчення коливання цін, що формуються під впливом зміни попиту та пропозицій та очікувань інвесторів, на найбільш популярні інструменти на Нью-Йоркській біржі.

Рис. 3. Динаміка цін на Нью-Йоркській фондовій біржі протягом 2020-2023 років
Fig. 3. Price dynamics on the New York Stock Exchange during 2020-2023

Джерело: (Yahoo Finance, NYSE, 2023)

За даними, наведеними на рис. 3, спостерігаємо різкий обвал на початку 2020 року, викликаний пандемією COVID-19. Проте фондовий ринок повернувся до початкового рівня цін і виріс на 3 000 доларів США. Цей графік свідчить про те, що акції залежать від глобальних подій у світі та від економічного стану країн.

Найбільший вплив на світові фінансові ринки справило брутальне вторгнення росії в Україну. Так Фонд національного добробуту Норвегії - один з найбільших світових інвесторів, мав рекордний збиток у 1,64 трлн крон (164,4 млрд доларів США) за 2022 рік, оскільки акції та облигації постраждали від війни в Україні та інфляції. Найбільших втрат на фондовому ринку зазнала частка фонду в компанії Amazon, яка знизилася в ціні на 56 мільярдів крон, за нею йдуть акції власника Facebook Meta Platforms - на 52 мільярди крон, і Tesla – на 47 мільярдів. (Kelsey, 2023)

Для порівняння простежимо за динамікою цін за 1 біткоїн за той самий проміжок часу. На рис. 4 спостерігаються більші амплітуди коливань цін на біткоїн. Також важливо зауважити, що зростання і падіння ціни для криптовалюти швидкі і не стабільні. До піку своєї популярності у суму більш ніж 65 000 доларів США, біткоїн мав стабільну малу ціну до 10 000 доларів США за криптомонету.

Щодо допомоги Україні після повномасштабного вторгнення, обидві біржі зробили свій вклад. Криптовалютна біржа Binance відкрила грошову допомогу українцям, що перебували на території України після 24 лютого у розмірі 225\$ на кожну дорослу людину.

На Нью-Йоркській фондовій біржі президент Володимир Зеленський віртуально відкрив біржові торги та представив портал Advantage Ukraine з можливостями інвестувати в українську економіку. Круглий стіл, в рамках якого відбулася презентація, зібрав керівників таких світових компаній як Pfizer Inc, S&P Global Inc, American International Group, Bank of New York Mellon, Wells Farg&Company та інших.

Ініціатива Advantage Ukraine спрямована на повернення інвестицій до країни. На платформі зібрані проекти та можливості для інвестування у 10 ключових галузях, включаючи оборонний сектор, металургію, енергетику, агробізнес, обробку деревини та меблів, інноваційні технології, логістику, інфраструктуру, фармацевтику, природні ресурси та промислове виробництво. (Економічна правда, 2022)

Рис. 4. Динаміка цін за 1 біткоїн протягом 2020-2023 років
Fig. 4. Price dynamics for 1 bitcoin during 2020-2023

Джерело: (Yahoo Finance, Bitcoin, 2023)

Оскільки для інвесторів у криптовалюту одним з найбільших ризиків (який майже відсутній на традиційних фондових біржах) є крадіжки та кібершахрайство, то варто дослідити цей аспект. У таблиці 1 можна спостерігати основні кіберкрадіжки на криптовалютних біржах і суму, втрачену цими самими біржами.

Таблиця 1 – Найбільші атаки на криптовалютні біржі та суми вкрадених коштів
Table 1 – The biggest attacks on cryptocurrency exchanges and the amount of stolen funds

Назва біржі	Дата кібер крадіжки	Втрати, млн дол. США	Втрати у криптовалютах
Mt. Gox	02.2014	450-460	850 000 BTC
Bitfinex	08.2016	72	120 000 BTC
NiceHash	12.2017	64	4736 BTC
Coincheck	01.2018	533	523 000 000 NEM
Bitgrain	02.2018	170	17 000 000 NANO
CoinBene	03.2019	105	110 видів криптовалют
Binance	05.2019	40	7000 BTC
Upbit	11.2019	49	342 000 ETH
KuCoin	09.2020	275	6 видів криптовалют, у тому числі 1008 BTC, 11 543 ETH
Poly Network	08.2021	604	2858 ETH, 6610 BNB, USDC 85 млн дол.

Джерело: складено авторами на основі даних (Гонак, 2021)

Жодна з фондових бірж немає в історії успішної крадіжки на велику суму грошей. Через велику централізованість акцій з боку держави і відсутність анонімності серед клієнтів, усі великі крадіжки були зафіксовані і повернуті, а злочинці покарані.

Отже вивчаючи поведінку власників та найбільших гравців відомих криптобірж можливо дійти висновку, що деякі криптобіржі демонструють ознаки фінансових пірамід, що вимагає прискіпливого державного нагляду.

Якщо обирати криптовалюту як основний об'єкт інвестування, то варто звернути увагу на інвестування через офіційні банки. Такі дії забезпечать безпечний вклад грошей і підтримають банківську систему країни. До прикладу, у 2021 році найстаріший банк США Bank of New York Mellon та найбільший у Німеччині Deutsche Bank в інтересах власних клієнтів почали надавати кастодіальні послуги – зберігання криптографічних ключів від криптогаманців клієнтів і проведення необхідних операцій з криптоактивами. (Борняков, 2021)

Оцінка інвестиційного ризику є принциповим моментом у сфері інвестування. Вона служить для кількох цілей: спочатку, для визначення можливих фінансових втрат та їх порівняння з економічним потенціалом об'єкта інвестування. Далі, для визначення порогу відповідності рівня ризику до очікуваного доходу: більший ризик вимагає вищої потенційної доходності. Крім того, оцінка ризику дозволяє інвесторам порівняти його з власними вподобаннями, рівнем прийняття ризику та інвестиційним стилем. Математичний інструментарій оцінювання інвестицій в класичні фінансові інструменти та криптовалюти може бути однаковий. Але варто враховувати той факт, що котування акцій перш за все залежать від результатів діяльності реально діючих підприємств, що мають капіталізацію та створюють нову вартість. А вартість криптовалют формується більше під впливом психологічних факторів: прагнення наживи, пошук шляхів обходу санкцій (підґрунття стрімкого зростання популярності Ефіріум як продукту російських бізнесменів) та махінаціями власників криптобірж.

Вибір фінансового інструменту прямопропорційно залежить від платформи, на якій лістингуються та котуються акції або створюються та продаються криптовалюти. Варто порівняти біржі, на яких створюються і контролюються основні операції з купівлі і продажу інвестиційних цінностей.

Таблиця 2 – SWOT-аналіз доцільності інвестицій на фондових біржах і крипторинках
Table 2 – SWOT analysis of feasibility of investments on stock exchanges and crypto markets

Фондова біржа	Крипторынок
<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Законодавча захищеність ▪ Довіра з боку клієнтів ▪ Фінансовий аудит ▪ Великий грошовий потік ▪ Відсутність рейдерства і махінацій ▪ Лістинг цінних паперів 	<p>Переваги:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Блокчейн технологія обліку інформації ▪ Швидкий зріст цін на криптовалюти ▪ Обмежена кількість криптовалют ▪ Безперебійна робота серверів 24/7 ▪ Анонімність
<p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Обслуговування клієнтів в окремі часи ▪ Повна централізація ▪ Довготривалий період отримання прибутку ▪ Вплив репутації бренду на котування їх акцій 	<p>Недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Маніпулювання цінами ▪ Вітік інформації ▪ Відсутність захисту з боку держави ▪ Схильність до хакерських атак ▪ Вагомий вплив подій у світі на ціни криптовалют ▪ Залежність від спекулятивних очікувань та психічних панік ▪ Відсутність реального забезпечення угод
<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Впровадження нових технологій ▪ Послаблення контролю з боку держави ▪ Поява єдиного міжнародного ринку ▪ Боротьба з відмиванням грошей 	<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Повна децентралізація ▪ Можливість замороження активів ▪ Поява нововведень, покращення існуючих послуг ▪ Боротьба з фінансовим тероризмом
<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Еволюція споживчих послуг ▪ Цінові війни між конкурентами ▪ Зміна валютних пунктів ▪ Обширна законодавча база на міжнародному ринку 	<p>Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Не розповсюджується захищене законодавством право власності ▪ Невеликі об'єми криптовалют, швидка втрата популярності ▪ Недовіра клієнтів ▪ Непроінформованість населення ▪ Рейдерство ▪ крах та зникнення самої криптоплатформи

Джерело: побудовано авторами самостійно

З даних, наведених у таблиці 2, можна зробити висновок, що крипторинки все ще знаходяться на стадії розвитку і мають багато перспектив у майбутньому, що ґрунтуються на розбудові довіри і проінформованості клієнтів. Натомість, фондові біржі виступають стабільним місцем збільшення капіталу, що вже здобуло певну клієнтську базу, налагодило структурні відносини і законодавчу базу. Обидві платформи займають важливі сектори у фінансових та інвестиційних відносинах. Проте, обидва ринка потребують детального вивчення і моніторингу перед початком інвестування в них.

Висновки. Вкладання власних грошей суб'єктами підприємства чи індивідуальними інвесторами з метою отримання прибутку є важливою фінансовою операцією, що потребує детального аналітичного обґрунтування. Акції були й залишаються більш популярними через свою довгу історію і стабілізовану репутацію на світових фінансових ринках. Однак молодь обирає швидші і легші шляхи виходу в прибуток, використовуючи криптовалюту.

Централізація обігу акцій дозволяє відносно безпечно володіти реальним бізнесом та отримувати відсотки протягом усього життя, а криптовалюта має швидке зростання і такий самий швидкий спад. Криптовалюта є більш ризикованим інвестиційним вибором, адже більшість криптомонет продукуються анонімно або держави не регулюють дії власників.

Активна діяльність економічного суб'єкта, пов'язана із майнінгом, стейкінгом, торгівлею, інвестуванням чи іншою економічною діяльністю на крипторинку, потребує суттєвої теоретичної і практичної підготовки особи бо існує висока імовірність утратити заощадження, вкладені у криптоінвестиції.

Для повного визначення найнадійнішого і найуспішнішого методу інвестування, потрібно надалі аналізувати ринок криптовалют, адже це відносно нова платформа, і глибше розглядати системні ризики, що залежать від функціонування тієї чи іншої біржі. Також додаткової уваги потребує механізм здійснення біржових операцій для забезпечення більш детальної інформації щодо обидвох напрямів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Markowitz H.M. Portfolio Selection. Harry Markowitz. *The Journal of Finance*. 1952. Vol. 7, № 1. P. 77–91.
2. Portfolio Theory and Capital Markets By William F. Sharpe, McGraw. *Hill Finance Corporate Governance*. June 1970.
3. Джеремі С. Міллер. Правила інвестування Воррена Баффета. Як зберігати та примножувати капітал. К.: BookChef, 2020. С. 320.
4. Кононенко Ж.А., Грибовська Ю. М., Ходаківська Л.О. Сучасний стан та перспективи вкладень довгострокових фінансових інвестицій в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 09. С. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.9.20>
5. Рудой В.М. Сутність інституціалізації портфельного інвестування. *Інтелект XXI*. №4'2020. С. 73–77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-4.14>
6. Борняков О., Корнєєв В., Чеберяко О. Криптовалюти: ера і сфера фінансових інновацій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. №1 (196) С. 40–46 DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/6>
7. Панченко Б.С. Концептуальні засади централізованого ринку цінних паперів. 2016. URL: <https://bit.ly/3mDxnN4>
8. Оньєме П. Свята фондового ринку США. 2023. URL: <https://businessyield.com/uk/business-news/us-stock-market-holidays/>
9. Офіційна сторінка Нью-Йорської фондової біржі: веб-сайт. 2023. URL: <https://www.nyse.com>
10. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. NY, 2008. P.16. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
11. Поскробок Ю. Бум на крипторинку: біткойн та Ethereum разом встановили історичні рекорди. *Фінанси 24*. 2021 URL: https://financy.24tv.ua/bitkoyn-ethereum-razom-vstanovili-novi-istorichni-golovni-novini_n1789799
12. Стейблкоїни: аналог долара чи навіть краще? 2022. *Finance.ua*: веб-сайт. URL: <https://finance.ua/ua/saving/stablecoin>

13. Гонак І.М. Ризики функціонування криптовалютного бізнесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. Випуск 44. С. 81–86 doi: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-44-12>
14. Статистика криптовалют. 2021. *Bitcoin.BitInfoCharts*: веб-сайт. URL: <https://bitinfocharts.com>
15. Schnell M. Dogecoin drops after Elon Musk calls it a 'hustle' on 'Saturday Night Live'. 2021. URL: <https://thehill.com/policy/finance/552510-dogecoin-drops-after-elon-musk-calls-it-a-hustle-on-saturday-night-live/>
16. Офіційна сторінка Української фондової біржі: веб-сайт. 2023. URL: <https://www.ux.ua/ua/index/ux/>
17. Офіційна сторінка фондова біржа ПФТС: веб-сайт. 2023. URL: <https://pfts.ua/trade-info/trade-results>
18. Статистика щодо продажу та погашення ОВДП. 2023. *Офіційний сайт Національного Банку України*: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uryad-ukrayini-u-2022-rotsi-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-252-mlrd-grn-u-ekvivalenti-depozitariy-nbu>
19. Динаміка цін на NYSE. 2023. *Офіційна сторінка провайдеру фінансової інформації США*: веб-сайт. URL: <http://bit.ly/41XOpFW>
20. Victoria Kelsey. Norway wealth fund posts record \$164 billion loss. *Reuters*: веб-сайт. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/norway-wealth-fund-posts-record-164-bln-loss-2023-01-31/>
21. Офіційна сторінка провайдеру фінансової інформації США. Динаміка цін за 1 Bitcoin. 2023. URL: <http://bit.ly/3J7zn7I>
22. Відкриття Зеленським торгів на Нью-Йоркській фондовій біржі. 2022. *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/6/691196/>
23. Борняков О. Тандем віртуальних активів та банківського сектору – фінансовий тренд майбутнього. 2021. *Економічна правда*: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/02/24/671304/>

Стаття надійшла до редакції 02.10.2023

Стаття рекомендована до друку 14.11.2023

REFERENCES

1. Markowitz, H.M. (1952). Portfolio Selection. Harry Markowitz. *The Journal of Finance*, 7(1), 77-91.
2. William, F. Sharpe. (June1970). *Portfolio Theory and Capital Markets* McGraw. Hill Finance Corporate Governance.
3. Jeremy S. Miller. (2020). Warren Buffett's Rules for Investing. How to save and increase capital. Kyiv: BookChef. (in Ukrainian)
4. Kononenko Zh. A., Y. M. Hrybovska, L. O. Khodakivska. (2021). Current state and prospects of long-term financial investments in Ukraine. *Investments: practice and experience*, 9, 20-27. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.9.20> (in Ukrainian)
5. Rudoy, V. M. (2020). The Essence of Portfolio Investment Institutionalization. *Intellect XXI*, 4, 73-77. doi: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-4.14> (in Ukrainian)
6. Borneyakov, O., Korneev, V., Chebryako, O. (2018). Cryptocurrencies: The Era and Sphere of Financial Innovation. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 1 (196), 40-46. doi: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/6> (in Ukrainian)
7. Panchenko, B.S. (2016). Conceptual foundations of the centralized securities market. Retrieved from <https://bit.ly/3mDxnN4> (in Ukrainian)
8. Onyeme, P. (2023). Holidays of the US stock market. Retrieved from <https://businessyield.com/uk/business-news/us-stock-market-holidays/> (in Ukrainian)
9. Official page of the New York Stock Exchange. (2023). Retrieved from <https://www.nyse.com> (in Ukrainian)
10. Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. NY, 16. Retrieved from <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>

11. Poskrobok, Y. (2021). Boom in the crypto market: Bitcoin and Ethereum together set historical records. *Finance* 24. Retrieved from https://financy.24tv.ua/bitkoyn-ethereum-razom-vstanovili-novi-istorichni-golovni-novini_n1789799 (in Ukrainian)
12. Finance.ua (2022). Stablecoins: an analogue of the dollar or even better? Retrieved from <https://finance.ua/ua/saving/stablecoin> (in Ukrainian)
13. Honak, I.M. (2021). Risks of cryptocurrency business operation. *Bulletin of Kherkson Government University*, 44, 81-86. doi: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-44-12> (in Ukrainian)
14. Cryptocurrency statistics: Bitcoin.BitInfoCharts. (2021). Retrieved from <https://bitinfocharts.com> (in Ukrainian)
15. Schnell, M. (2021). Dogecoin drops after Elon Musk calls it a 'hustle' on 'Saturday Night Live'. Retrieved from: <https://thehill.com/policy/finance/552510-dogecoin-drops-after-elon-musk-calls-it-a-hustle-on-saturday-night-live/> (in Ukrainian)
16. Official page of the Ukrainian Stock Exchange. (2023). Retrieved from <https://www.ux.ua/ua/index/ux/> (in Ukrainian)
17. The official page of the US financial information provider. Price dynamics on the NYSE. (2023). Retrieved from <http://bit.ly/41XOpFW> (in Ukrainian)
18. Official website of the National Bank of Ukraine. Statistics on the sale and repayment of OVDP. (2023) Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uryad-ukrayini-u-2022-rotsi-z-pochatku-povnomasshtabnovi-viyini-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-252-mlrd-grn-u-ekvivalenti-depozitariy-nbu> (in Ukrainian)
19. Official page of PFTS Stock Exchange. (2023). Retrieved from <https://pfts.ua/trade-info/trade-results> (in Ukrainian)
20. Kelsey, V. (2023). Norway wealth fund posts record \$164 billion loss. *Reuters*. Retrieved from <https://www.reuters.com/business/finance/norway-wealth-fund-posts-record-164-bln-loss-2023-01-31/>
21. The official page of the US financial information provider. Price dynamics for 1 Bitcoin. (2023). Retrieved from <http://bit.ly/3J7zn71> (in Ukrainian)
22. Economic truth. (2022). Zelensky opening of trading on the New York Stock Exchange. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/6/691196/> (in Ukrainian)
23. Bornyakov, A. (2021). The tandem of virtual assets and the banking sector is a financial trend of the future. *Economic Truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/02/24/671304/> (in Ukrainian)

The article was received by the editors 02.10.2023

The article is recommended for printing 14.11.2023

N. GREBENIUK*, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0548-4772>, e-mail: nogrebenyuk@karazi.ua

A. BAKLANOVA*, Student

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5521-1820>, e-mail: nastyabaklanova22@gmail.com

*V.N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

INVESTMENTS: CLASSIC INSTRUMENTS OF THE STOCK EXCHANGE OR CRYPTOCURRENCY

The article is devoted to regular analysis of the advantages and disadvantages of various investment tools, namely investing in classic securities of the world stock market or in cryptocurrencies on different platforms. Note that there is very little research on the chosen topic in the Ukrainian scientific environment, and the need for them is growing every day, since practical actions must be based on a theoretical basis. Technological progress is constantly accelerating, currently most of the world's money is concentrated in electronic accounts and wallets. The purpose of scientific work is to analyze the risks and opportunities caused by the chosen direction of investment. The issue of centralization of capital investments on stock markets and cryptocurrency exchanges is considered. The history of the creation of centralized stock markets and decentralized crypto-platforms is traced. The article analyzes the dynamics of growth of the total amount of shares on the New York Stock Exchange and the dynamics of growth and decline of the price of one bitcoin in recent years. The article also analyzes the changes in the Ukrainian stock exchange over the past three years and explains how the situation has developed

in the world and separately in the country affects investment and the state of the main joint-stock companies of Ukraine. The actions that led to the stabilization of the stock exchange after the full-scale invasion of Russia and COVID-19 are considered. The study compared two major currency exchanges: the US New York Stock Exchange and the Binance cryptocurrency exchange. It is also indicated how the world's largest stock and cryptocurrency markets reacted to the state of war in Ukraine and ways to help fight against the aggressor country. The largest fraudulent cyber-thefts on the world's cryptocurrency exchanges are analyzed and the amounts of lost funds in millions of US dollars and in the same crypto-coins that were stolen are indicated. Unlike cryptocurrency exchanges, the article describes that stock exchanges have not been robbed of millions of dollars. A SWOT analysis of the advantages, disadvantages, threats and opportunities of investing in instruments of classic stock exchanges and crypto-platforms was carried out. Comparing all the above-mentioned aspects, conclusions were drawn regarding the reliability of the respective exchange and the investment of monetary units of the subjects in the appropriate direction.

Keywords: **shares, cryptocurrency, Stock exchange, financial investing.**

JEL Classification: G11, G18, E20.

Як цитувати: Гребенюк Н.О., & Бакланова А.О. (2023). Інвестиції: класичні інструменти фондової біржі чи криптовалюта. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*, (105), 32-43. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2023-105-04>

In cites: Grebeniuk N., & Baklanova A. (2023). Investments: classic instruments of the stock exchange or cryptocurrency. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, (105), 32-43. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2023-105-04> (in Ukrainian)
